

Bart Brandsma, keynote spreker van PubCom

‘We hebben jullie vakmanschap hard nodig’

Black lives matter, coronawaarheid, boerenprotesten: niet de minste issues die ons bezighouden. Steeds vaker heb je als communicatieadviseur te maken met verdeeldheid in de samenleving, met polarisatie. De ultieme best practice heeft het daglicht nog niet gezien, zo die al bestaat. Bart Brandsma, keynote spreker van PubCom helpt met zijn polarisatiedenkader zoeken naar strategieën voor meer verbinding. Tegelijkertijd nodigt hij uit te leren verdragen dat we niet alles kunnen veranderen. Friso Fennema, voorzitter van de vakjury voor de Galjaardprijs hoopt op inzendingen die grote impact hebben, die met een verrassende aanpak echt weten te verbinden.

Fennema, in het dagelijks leven directeur Communicatie bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, is sinds dit jaar voorzitter van de vakjury voor de Galjaardprijs. "Ik vind het een eer dat ik in de voetsporen van Guido Rijnja treedt, mijn voorganger in deze functie. Net zoals het een eer is om uit naam van Chiel Galjaard ons vak weer verder te brengen. Ik heb hem niet gekend, maar als onafhankelijk denker is hij voor mij een symbool voor de overheidscommunicatie. Hij heeft ons vak op een hoger plan getild en dat wil ik met de Galjaardprijs ook blijven doen: inspiratie stimuleren én ontvangen."

Op zoek naar de lichtflits

Waar hij op hoopt als de jury zich straks buigt over de inzendingen: "Op een lichtflits, een sprankeling. In mijn optiek komt communicatie vooral tot stand als er een vonk overspringt. Dat is moeilijk te benoemen en ongrijpbaar. Maar ik ga er wel naar op zoek in de inzendingen. Ik hoop dat we als jury verrast worden door een aanpak, een benadering, een zienswijze."

In verbinding komen

Naast de Galjaardprijs is het thema van PubCom een belangrijk element van de dag. Met 'Verdeelde samenleving gedeelde toekomst', kun je nauwelijks om filosoof, consultant en auteur van het boek 'Polarisatie' Bart Brandsma heen. Hij is dan ook keynote spreker van de dag. Brandsma adviseert en traint mensen die middenin brandhaarden

van wij-zij denken wonen en werken. Op diverse plekken in Europa richtte hij leernetwerken op waar professionals leren een polarisatiestrategie op te zetten. Ook in Nederland staat hij burgemeesters en bewindslieden bij als het gaat om conflict en polarisatie en, meer nog, om de vraag: hoe komen we (weer) met elkaar in verbinding?

In zijn boek 'Polarisatie, inzicht in de dynamiek van wij-zij denken' zet hij een denkkader neer dat helpt als je met zulke situaties van doen hebt. Menig communicatieadviseur bestempelt het boek als 'must read', met name omdat het zowel een doordacht analysekader biedt, als praktische handvatten bevat waar je direct mee aan de slag kunt.

Friso Fennema

Polarisatie en sinterklaas

In 2018 was Bart Scholten 'chief sinterklaas officer' bij de gemeente Zaanstad. Hij heeft dankbaar gebruikgemaakt van Brandsma's polarisatiedenkkader: "De polarisatietheorie en de onderzoeken van Brandsma gaven ons een doorslaggevend houvast om de nationale Sinterklaasintocht in onze gemeente op een optimale manier te organiseren. Zo hebben we bijvoorbeeld geïnvesteerd in 'het midden' door breed dialogen te organiseren in de samenleving. Daarnaast hebben we nadrukkelijk geprobeerd om 'de polen' niet te laten escaleren. Voor het eerst in lange tijd verliep de intocht zeer voorspoedig. Voor- en tegenstanders hebben aan de route kunnen protesteren. Alle partijen waren erg tevreden over de manier waarop het is gelopen." Met deze vernieuwende aanpak is Scholten in 2019 genomineerd voor de Communicatieman van het Jaar van Logeion.

Het Denkkader Polarisatie

In zijn boek ontwikkelde Brandsma een denkkader rond polarisatie, waarin een centrale rol weggelegd is voor drie wetmatigheden, vijf rollen en vier gamechangers. Deze zijn de basis voor een goede analyse van de situatie.

Drie wetmatigheden

1. De hoofdrol bij polarisatie is een gedachtenconstructie, alles wat er bedacht kan worden over wij en zij. Dat zijn 'abstracten', niet waarneembare zaken die gaan over de identiteit van de ander. Deze worden voortdurend geladen en voorgesteld als feiten.
2. Met 'brandstof' wordt de kracht van wij en zij verder versterkt, zowel positief als negatief. 'Zie je wel, de ander is...' Zulke uitspraken, vaak via de media uitgespeeld, wekken de suggestie dat er feiten worden uitgewisseld in een redelijk gesprek.
3. Het gaat bij polarisatie om een gevoelsdynamiek. Hoe meer gespreksstof er is, des te minder redelijkheid er aan de dag gelegd wordt. Woorden van rede komen dan aan in de onderbuik en leiden tot het tegenovergestelde van wat gewenst is: meer begrip voor elkaar. Brandsma waarschuwt voor een ondoordachte inzet van dialoog.

Vijf rollen

1. Pusher: levert brandstof voor polarisatie door de tegenpool in een kwaad daglicht te stellen. Oefent maximale druk uit op de silent om partij te kiezen.
2. Joiner: kiest voor een kamp, krijgt daarmee zichtbaarheid en medestanders en stelt zich altijd net wat gematigder op dan de pusher.
3. The silent: biedt weerstand aan de polarisatie. Dit voorkomt escalatie van het zwart-wit

denken. In het midden zit nuance, neutraliteit, maar ook onverschilligheid.

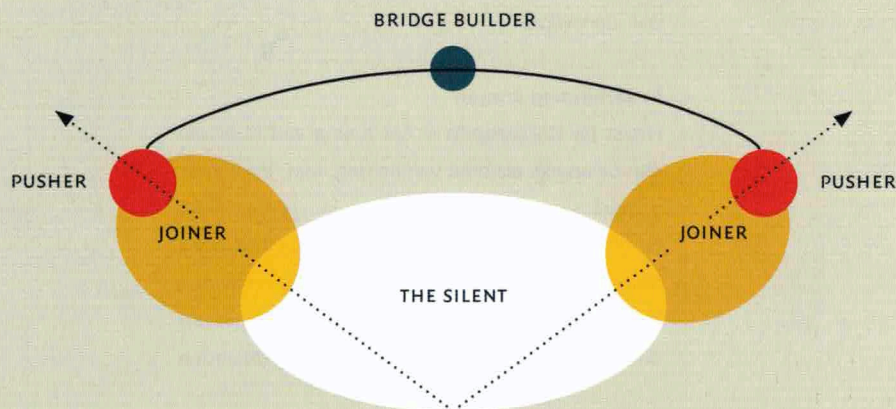
4. Bridge builder: wil werken aan harmonie, dialoog en begrip en levert daarmee – vaak met de beste intenties – brandstof voor de polarisatie.
5. Scapegoat: bij maximale polarisatie komt de zondebok in beeld. Deze wordt gevonden in het midden. The silent en de bridge builder zijn kandidaat voor deze rol.

Vier gamechangers

1. Verander van doelgroep: investeer in het midden in plaats van pushers een podium te bieden.
2. Verander van onderwerp: zet niet de retoriek over identiteit van de tegenpolen centraal, maar een gezamenlijk ervaren vraagstuk en nodig mensen uit zich aan een vraagstuk te verbinden. 'Hoe kunnen we...'
3. Verander van positie: de bruggenbouwer gaat vaak tussen de polen staan en wordt zo makkelijk gegijzeld tussen die twee en uiteindelijk zondebok. Kies positie IN het midden. Luisteren trekt mensen naar het midden, maar daar moet je dan zelf wel staan.
4. Verander van toon: breng niet je eigen gelijk in, hoezeer je ook wordt geraakt, maar blijf oprecht vragen stellen en laat daarbij je empathische en kwetsbare kanten zien.

Het denkkader

Door deze elementen in beeld te brengen maak je als het ware een polarisatiekaart. Op basis daarvan kun je in de verschillende fasen van polarisatie je strategie bepalen en daarbij passende interventies kiezen. Ook geeft het een kader voor reflectie voor, tijdens en na een oploeiende polarisatiehaard.

'Als mensen zich niet gezien en gehoord voelen, is er een kans dat ze gaan schreeuwen of polariseren'

In vrede tijd

Volgens Brandsma hebben communicatieadviseurs een belangrijke rol als sprake is van polarisatie: "Het denkkader dat ik ontwikkeld heb, bevat een koffer vol instrumenten voor communicatieadviseurs. Jullie vak wordt er alleen maar leuker van, omdat je met deze instrumenten meer in verbinding kunt komen te staan met de mensen voor wie je werkt. Het belangrijkste is dat je het hele speelveld moet leren kennen. Wie zijn de informele leiders? De wijkagent, kleuterjuf, jongerenwerker et cetera. Ga met ze praten, luister wat hen bezighoudt en wie zij weer belangrijke spelers vinden. Op die manier werk je aan een lokale polarisatiekaart. Zo kun je erachter komen welke wij en zij er tegenover elkaar kunnen komen te staan. Ook kun je ontdekken wie mogelijke bruggenbouwers zijn en met hen onderzoeken hoe zij zo kunnen acteren dat zij geen brandstof voor de polarisatie leveren."

Een polarisatiekaart maken doe je bij voorkeur in 'vredestijd'. "Is er een sluimerend issue, of een landelijke storm die lokaal zal gaan waaien: zorg dan dat je de lokale polarisatiekaart kent rondom dat issue."

Coach

Een andere belangrijke rol voor communicatieadviseurs, volgens Brandsma, is het coachen van burgemeesters, beleidsmakers en bewindvoerders. "Met het Polarisatiedenkkader in je achterhoofd kun je burgemeesters begeleiden naar een middenpositie. Op deze plek werk je aan versterking van 'the silent', de mensen die niet zo nodig hoeven te kiezen tussen de ene en de andere pool, maar

wel gehoord willen worden in hun zorgen en verlangens. Als mensen zich niet gezien en gehoord voelen, is er een kans dat ze gaan schreeuwen of polariseren. En dat speelt pushers in de kaart. Werken op deze positie vraagt een oprecht empathische houding van de burgemeester. Daar kan je hem of haar bij helpen en – als iemand er echt geen talent voor heeft – hem of haar helpen inzien dat beter iemand anders in die rol kan opereren. Als de empathie niet oprecht is, immers, is het risico levensgroot dat je burgemeester ongewild de zondebok wordt."

Vraagstuk formuleren

Volgens Brandsma wordt de dialoog overschat als oplossing als sprake is van polarisatie. "Ik ben niet tegen dialogen, integendeel, maar ik zie te veel dialogen met onbedoelde bijeffecten. Dan hebben pushers meer brandstof gekregen omdat ze een door de overheid gefaciliteerd podium hadden. We hebben jullie vakmanschap juist hard nodig om zorgvuldig te bepalen in welke fase de polarisatie zich bevindt en welk soort dialoog met welke spelers daarbij hoort. Daarbij hoort de juiste vraagstelling en daar moet je vervolgens uitnodigingen en werkvormen bij bedenken."

Dat brengt Brandsma tot een pleidooi voor de beroepsgroep: leer te verdragen dat je niet alles kunt veranderen. "Soms is geen interventie doen de beste aanpak, maar dat vraagt geduld én lef. De vraagstukken van polarisatie zijn altijd heftig en intens en lijken altijd te vragen om onmiddellijke actie. Je toont echt leiderschap als je juist dan tijd maakt voor reflectie." ■

PubCom 2020-stijl

Dit jaar, meegaand met het nieuwe communiceren, wordt PubCom als online congres aangeboden door Logeion en de PubCom-commissie. Vanuit Spant! in Bussum en de huiskamer zendt Logeion op donderdagmiddag 29 oktober PubCom Online uit. Ook de uitreiking van de Galjaardprijs voor het meest inspirerende, innovatieve en impactvolle publieke communicatieproject is live te volgen. Zo brengen we de beleving van dit congres tot in je huiskamer. Het belooft een inspirerende middag te worden met volop interactie en bijzondere verhalen en gesprekken.

PubCom is een dag waarin de volledige breedte van de publieke communicatiepraktijk aan bod komt en waarin je kunt leren van én met vakgenoten. Je krijgt online een mix van (internationale) sprekers en inspirerende casussen uit het vak voorgeschoteld. Dit jaar staat in het teken van het perspectief op een gedeelde toekomst met gedeelde waarden en verbinding. Ons land heeft 17,5 miljoen inwoners, met verschillende achtergronden, perspectieven, talenten en behoeften. Soms worden we ons opeens weer bewust dat wat ons verbindt veel groter is dan wat ons van elkaar scheidt.

Dat bleek ook tijdens de coronacrisis. Wij zijn sociale wezens die elkaar graag helpen. Vooral als er een gezamenlijke opgave is voelen we ons verbonden. De herstelfase na de coronacrisis is straks ook weer een grote maatschappelijke opgave. Wat kan publieke communicatie hieraan bijdragen? Aan een land waarin mensen zich gehoord en gezien voelen. Aan een sterke samenleving waarin we de verschillen omarmen, ieder naar eigen talent mag bijdragen en zichzelf mag zijn. Hoe bieden we een opening voor nieuwe ideeën, hoe verbinden we, vernieuwen we, met genoeg ruimte voor tegengeluid?

Kijk voor meer informatie over het programma en tickets op www.pubcom.nl.